

PRIKAZ KNJIGE: LILIA ANDREA TERUGGI (UR.): JEDNA ŠKOLA, DVA JEZIKA. ISKUSTVO DVOJEZIČNOSTI U VRTIĆU I OSNOVNOJ ŠKOLI U COSSATU

SANDRA BRADARIĆ-JONČIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, sandra@erf.hr

Primljeno: 3.10.2014.

Prihvaćeno: 5.11.2014.

Prikaz

UDK: 376.1-056.264

Objavljivanje prijevoda ove knjige još jedan je rezultat višegodišnjih zajedničkih napora Odsjeka za oštećenja sluha Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Saveza gluhih i nagluhih grada Zagreba te Hrvatskog društva tumača i prevoditelja znakovnog jezika gluhih, usmjerenih na afirmaciju znakovnog jezika i argumentiranje njegovog potencijala u odgoju i obrazovanju gluhe djece.

Prijevod ove knjige drugi je u nizu kojeg s tim ciljem objavljuju, nakon knjige autorice Shawn Neil Mahshie „Dvojezično obrazovanje gluhe djece“ (2007), u kojoj su prikazana iskustva skandinavskih zemalja na ovom području. Švedska je bila prva zemlja u svijetu koja je prije više od 30 godina (1981.) službeno priznala svoj nacionalni znakovni jezik i zakonom regulirala pravo gluhe djece na obrazovanje na tom, njima prirodnom jeziku. Spomenuta knjiga neizostavna je referenca na ovom području za sve koji se bave ili namjeravaju baviti ovom problematikom. U njoj su opisana iskustva u implementaciji dvojezičnog obrazovanja gluhe djece u posebnim vrtićima i školama za gluha djecu, uključujući i ranu intervenciju, u Švedskoj i Danskoj.

Iskustva opisana u knjizi „Jedna škola, dva jezika“ zbivaju se u vrtiću i osnovnoj školi u mjestu Cossato, u provinciji Biella, regija Pijemont na sjeveru Italije, između Milana i Torina. Ono što ovaj eksperimentalni projekt, koji je započeo 1994. godine, čini jedinstvenim u kontekstu dvojezičnog obrazovanja gluhe djece jest činjenica da se on provodi u integracijskim uvjetima odgoja i obrazovanja, dakle u redovnom vrtiću i osnovnoj školi, koje, dakle, zajedno pohađaju gluha i čujuća djeca. U Italiji, naime, već dugo vremena gluha djeca polaze isključivo redovne vrtiće i škole, te je ovaj eksperimentalni projekt nastao kao pokušaj otklanjanja svih onih poznatih nedostataka „klasične“ odgojno-obrazovne integracije gluhe djece: njihovih slabih jezičnih znanja, nepismenosti, slabih obrazovnih postignuća, neadekvatnog (čujućeg ili marginalnog) identiteta, teškoća u ostvarivanju kvalitetnih odnosa odnosno socijalnih interakcija s čujućim vršnjacima, odnosno socijalizacije općenito. Otklanjanje tih nedostataka, dakle, dugoročni su ciljevi projekta opisanog u knjizi.

Ostvarivanje tako definiranih ciljeva zahtijevalo je složene zahvate u organizaciju odgojno-obrazovnog rada u vrtiću i školi, u kadrovskom, programskom i metodičkom smislu. Sudionici projekta nisu imali nikakav neposredan praktični model na koji bi se mogli osloniti u ostvarivanju svojih ideja, stoga su hrabrost upuštanja u ovako inovativan i zahtjevan projekt i entuzijizam svih sudionika projekta, koji zrači iz svih priloga u knjizi, doista vrijedni divljenja.

Ono što daje posebnu vrijednost ovom projektu njegova je čvrsta teorijska odnosno znanstvena utemeljenost, koja je također prikazana u knjizi: jezični status talijanskog znakovnog jezika, relacije između rane komunikacije, spoznajnog, odnosno, jezičnog razvoja te razvoja pismenosti.

Nakon prikaza teorijskih polazišta projekta, u knjizi se dalje razmatraju uloge različitih stručnjaka koji

sudjeluju u provođenju ovog dvojezičnog programa: uloga odgajatelja i razrednog nastavnika, logopeda, edukacijskog rehabilitatora, prevoditelja za znakovni jezik i nastavnika znakovnog jezika, ističući važnost njihove međusobne suradnje u osmišljavanju i realizaciji programa. Brojnost i raznorodnost stručnjaka uključenih u projekt ukazuje na pomnu s kojom se pristupilo osmišljavanju edukacijskog konteksta koji će gluhoj i čujućoj djeci osigurati ovladavanje dvama jezicima i akademskim znanjima te im omogućiti kvalitetnu međusobnu komunikaciju, kao preduvjeta stvarne integracije gluhe djece u čujuću okolinu. Razmišljanja roditelja gluhe djece uključene u projekt, iznesena u jednom od potpoglavlja, dodatno svjedoče o učinkovitosti ovakvog pristupa u odgoju i obrazovanju gluhe djece.

Najopsežnije poglavlje u knjizi na vrlo slikovit i živopisan način, uz popratne transkripte opservacija aktivnosti i preslike izvornih zapisa djece, prikazuje specifične postupke dvojezičnog pristupa u radu s djecom u vrtiću i osnovnoj školi u Cossatu. U ovom dvojezičnom programu, dakle, talijanski znakovni jezik (LIS) ima status prvog jezika gluhe djece i drugog jezika čujuće djece; talijanski jezik ima status prvog jezika čujuće djece i drugog jezika gluhe djece. Da bi se gluhoj i čujućoj djeci omogućilo što kvalitetnije usvajanje/učenje znakovnog jezika, a gluhoj djeci, posebno i talijanskog jezika, potrebno je omogućiti dovoljno smislenih, potpunih, kvalitetnih interakcija na oba jezika. Za usvajanje bilo kojeg jezika potrebne su interakcije u smislenim i značajnim komunikacijskim kontekstima s više odraslih fluentnih govornika datog jezika, potrebna je intenzivna izloženost jeziku. Ovo je omogućeno trima načelima u radu: sve aktivnosti u vrtiću i osnovnoj školi prevode se na znakovni jezik; u odjeljenju mora uvijek biti uključeno po nekoliko gluhe djece; kompetencije u znakovnom jeziku djeca dodatno stječu u okviru posebno osmišljenih „laboratorija LIS-a“. Svakodnevnom prisutnošću u aktivnostima, prevoditelji (čujuća djeca gluhih roditelja) i nastavnik LIS-a (gluha osoba), koji su, dakle, izvorni govornici, modeli su za usvajanje LIS-a i kulture Gluhih za gluhu i čujuću djecu. Redovni odgajatelji i nastavnici te roditelji gluhe djece također uče LIS. U razredima uvijek je istovremeno prisutno po nekoliko gluhe djece kako bi se osigurale intenzivnije interakcije na LIS-u te kako bi se gluhoj djeci omogućila izgradnja dvokulturalnog identiteta. Kako bi se osigurala propusna komunikacija među gluhom i čujućom djecom, dakle „stvarna“, a ne fizička integracija, i čujuća djeca također uče LIS u okviru posebnog predmeta – „Laboratorij LIS-a“. Gluha djeca, uz to, u osnovnoj školi sudjeluju još i u „Laboratoriju Super-LIS-a“ te u posebnom laboratoriju za uspoređivanje LIS-a i talijanskog jezika, u kojemu se, dakle, radi na usvajanju dvaju jezika kontrastivnim pristupom u poučavanju. Kao što se iz transkripata opservacije u knjizi može vidjeti, zahvaljujući kvalitetnom pristupu informacijama kojega gluha djeca posredstvom prevođenja na LIS imaju u svim aktivnostima, ona ravnopravno, aktivno i intenzivno sudjeluju u svim aktivnostima kao i čujuća djeca. Laboratoriji LIS-a imaju za cilj postizanje više razine kompetencija u znakovnome jeziku - razvoj izražavanja i stvaranja, usvajanje metajezičnih znanja o znakovnome jeziku te njihovo korištenje u usvajanju talijanskoga kao drugog jezika za gluhu djecu.

Što se tiče rada na usvajanju talijanskoga jezika u gluhe djece, on se odvija putem opismenjavanja, u skupinama u kojima su zajedno gluha i čujuća djeca iste dobi, počevši već od vrtića, što je također vrlo zorno i zanimljivo prikazano putem transkripata opservacije djece. Uz sustavni rad na usvajanju vještina čitanja i pisanja u svrhovitim komunikacijskim kontekstima, u kojima gluha djeca uz pomoć prevoditelja sudjeluju zajedno s čujućom djecom, za gluhu djecu posebno je kasnije, u osnovnoj školi, osmišljen rad na usvajanju talijanskog pisanog jezika u okviru posebnog laboratorija u kojemu se sva (dijaloška) komunikacija odvija isključivo na talijanskom pisanom jeziku, kroz koju se razjašnjavaju nedoumice glede različitih jezičnih oblika talijanskog jezika.

Kako je usvajanje većinskog jezika putem opismenjavanja jedan od prioriteta dvojezičnih programa edukacije gluhe djece općenito, pa tako i ovog programa, značajna pažnja u vrtiću i školi poklanja se razvoju interesa kod djece za čitanje te se posebna pažnja poklanja i organizaciji rada i korištenju knjižnice, kojima je također posvećeno jedno poglavlje knjige.

U jednom od poglavlja razmatra se i uloga daktilologije u komunikaciji i poučavanju.

Uz naglasak na postupke i aktivnosti usmjerene ovladavanju dvama jezicima te čitanjem i pisanjem, kao prioritetima u programu, u knjizi se također razmatraju i aktivnosti i postupci u slikarskom, glazbenom i matematičko-logičkom laboratoriju u vrtiću, kojima se također dokumentira aktivna i intenzivna uključenost gluhe djece u sve aktivnosti programa.

Posljednje poglavlje posvećeno je evaluaciji efekata dvojezičnog odgoja i obrazovanja u redovnom vrtiću i osnovnoj školi u Cossatu. Uz napomenu o stvaranju baze podataka, odnosno korpusa znakova LIS-a korištenih u okviru projekta, iznose se rezultati, u to vrijeme, početne evaluacije razvoja kompetencija u LIS-u kod gluhe i čujuće djece, procjene efekata dvojezičnog programa na emocionalni i socijalni razvoj gluhe i čujuće djece te njegovih efekata na razvoj pismenosti u gluhe djece.

U Predgovoru hrvatskom izdanju, budući da je prvo izdanje ove knjige objavljeno 2003. godine, navode se i podaci o današnjoj situaciji u vrtiću i školi u Cossatu. Dvojezično obrazovanje gluhe djece nastavilo se uspješno sve do današnjih dana. U ovoj školskoj godini vrtić polazi jedno gluho dijete; dvoje ih je u prvom razredu osnovne škole, po jedno u trećem i četvrtom razredu, troje u petom razredu, troje u šestom, a šestero njih pohađa sada već i srednju školu, na istim načelima dvojezičnog odgoja i obrazovanja, uz podršku ukupno 6 prevoditelja za talijanski znakovni jezik i 6 edukacijskih rehabilitatora. Ondašnje gluhe djevojčice, danas već djevojke, s kojima je 1994. godine započeo projekt dvojezičnosti u Cossatu, uspješno su položile državnu maturu i danas uspješno studiraju arhitekturu, sestrinstvo i informatiku na talijanskim sveučilištima. Jedna od čujućih učenica koja je u ono vrijeme pohađala razred zajedno s tim prvim gluhim djevojčicama, postala je prevoditeljica za LIS i danas prevodi gluhim učenicima u školi u Cossatu.

Knjiga je namijenjena odgajateljima, nastavnicima, logopedima, edukacijskim rehabilitatorima u redovnim i posebnim vrtićima i školama koje pohađaju gluha djeca, studentima Edukacijsko-rehabilitacijskog i učiteljskih fakulteta, prevoditeljima za hrvatski znakovni jezik te roditeljima gluhe djece.